

Den videnskabelige elite påvirker vores måde at tænke på mindre og mindre. Folk ved selv mere og mere og eksperterne har derfor ikke samme autoritet. Samtidig er den klassiske intellektuelle, der kunne og ville sætte skub, en uddøende race. Tilbage er eksperter i administrationen af det velfærdssamfund, vi allerede kender.

Videnskab uden visioner Af Mikkel Hvid

* I bogen "Den danske elite" der er en del af det store magtudredningsprojekt, lokaliserer forfatterne otte magtfulde grupper – eliter – der har ressourcer til at påvirke samfundets udvikling.

Den videnskabelige elite er en af de magtfulde grupper, og bogens forfattere gør dermed universiteterne og deres forskere til en del af magten. Af flere grunde. Mange medlemmer af de andre eliter er uddannet på universitetet, som dermed vedligeholder og udbygger elitens magt; universitetsansatte forskere sidder i nævn og komiteer, som rådgiver og vejleder den politiske og administrative elite; og universitetsforskere fungerer som eksperter i medierne og kommenterer begivenhedernes gang. De udgør altså en samfundsmæssig elite, mener forfatterne, Peter Munk Christiansen, Birgit Møller og Lise Tøgeby, som også peger på, at de universitetsansatte forskere ligner medlemmerne af de andre eliter: Selv om de rekrutteres gennem en åben procedure med usædvanligt klare regler, er og bliver det elitens børn, som får forskerstillingerne. Som i de andre magtfulde grupper er der meget få kvinder i den videnskabelige elite, men til gengæld mange, hvis forældre står i Kraks Blå Bog.

Forskernes magt er indirekte

Den videnskabelige elite reproducerer altså sig selv gennem generationer. Også på universiteterne. Eller som forfatterne konkluderer: »Universiteterne er på en række punkter langt mere åbne end tidligere. Universiteterne er blevet folkets universiteter. Men ikke lige meget for alle dele af folket. Der er stadig en væsentlig skæve rekruttering til universiteterne, end eftertidens samfundsplanlæggere havde forestillet sig. Og skævheden vokser, jo højere man kommer op i universiteternes hierarki, fra studerende til lektor til professor«.

Men selv om de universitetsansatte forskere ligner medlemmerne af de andre eliter, er der forskel på den videnskabelige elites magt og de andres, siger professor i offentlig forvaltning, Erik Albæk fra Ålborg Universitet.

»Forskerne har ikke nogen umiddelbar magt. De

kan – uden for universitetsverdenen – ikke træffe beslutninger, der har mærkbare konsekvenser for andre. Det kan regeringen og domstolene. Det kan de store organisationer. De har umiddelbar magt. Forskernes magt er mere indirekte: Deres viden og forskning kan påvirke den måde, vi tænker på, og dermed vores indretning af samfundet.«

Fra forskerne ved vi en masse, men denne viden ændrer ikke automatisk samfundet. Vi ved, at monotomt fysisk arbejde er nedslidende og ødelæggende. Vi ved, at øget indvandring kan begrænse de flaskehalse, som erhvervslivet står overfor. Og vi ved, at privatbilismen er en trussel mod de store byer. Men selv om vi ved det, får vores viden ingen konsekvenser.

Omvendt er der situationer, hvor viden faktisk får praktiske og politiske konsekvenser. Rygepolitikken er et godt eksempel på det, mener Erik Albæk. »I mere end 40 år har forskerne vidst, at rygning er skadelig, og de har vidst, at forbud og restriktioner er det eneste, som kan stoppe rygningen. Alligevel skete der intet. Ikke før nu. Nu sker der så til gengæld også noget. Forbud mod rygning i offentlige bygninger. Indgreb mod tobaksreklamer. Afgifter. Det er alt sammen et udtryk for, at vores viden om rygning har fået indflydelse på den politik, der føres«, siger Erik Albæk:

»Rygepolitikken er interessant, for det er en sag, man ikke burde kunne vinde. Ingen væsentlige organisatoriske eller økonomiske interesser kæmper for rygeforbud. Omvendt kæmper stærke interesser imod forbud. Tobaksindustrien og foreninger som den danske Henry. Alligevel har fire årtiers forskning ændret vores viden om og holdning til rygning så meget, så der nu føres en restriktiv rygepolitik. Vores viden har fået politiske konsekvenser.«

Tre ting på en gang

Spørgsmålet er så, hvad der skal til, for at viden bliver effektueret. Det er noget af det, Erik Albæk arbejder med i øjeblikket, og selv om forskningen ikke er afsluttet, kan han godt løfte sløret for en del af svaret:

»Det er helt klart, at viden ikke er nok i sig selv. Der skal være stærke institutionelle kræfter, som trækker på samme hammel. Når vores viden om rygning har fået politiske konsekvenser, skyldes det givetvis, at der sidder læger og forskere i det administrative system, som ud fra deres faglige viden og forskning ved, hvor vigtig rygepolitikken er. Og endelig skal der være politisk vilje til at træffe beslutningen. Alle tre elementer – viden, institutioner og politisk vilje – skal være til stede, hvis viden skal omsættes til praktisk handling.«

Eksperterne mister magt

Som et led i magtudredningsprojektet arbejder Erik Albæk i øjeblikket med eksperter og demokratiet.

Historisk har der, siger han, været to holdninger til eksperter. Den ene, som kan føres tilbage til Platon, mener, at for mange politiske beslutninger træffes på et ukvalificeret grundlag. Vi bør derfor lade eksperterne træffe beslutningerne. De har indsigten, så de bør også have magtbeføjelserne. Den anden holdning, som blandt andet findes hos radikale demokrater, mener, at eksperterne i forvejen har for meget magt. Deres viden og standpunkt er ikke objektiv. Det er kun en af flere muligheder, og som sådan skal de behandles: Som en stemme blandt mange.

Med udgangspunkt i en moderne policy-analyse forsøger Erik Albæk at vise, at begge holdninger bygger på en forkert sondring mellem magt og ekspertise. Der er, mener Erik Albæk, imidlertid ingen tvivl om, at vi i dag er mindre tilbøjelige til at følge eksperterne end tidligere.

»På grund af det høje uddannelsesniveau er flere i dag i stand til at stille kritiske spørgsmål til eksperter og til at danne sig deres egen mening om de politiske spørgsmål. På den måde har eksperterne ikke samme autoritet som tidligere.«

Eksperter og den intellektuelle

Den videnskabelige elite er imidlertid en sammensat gruppe, og den har sin egen lille subelite. En videnskabelig superliga med nogle få meget kendte og

Det virker tilsyneladende for kedeligt, trivielt og lever-postegsagtigt, når samfundsforskere forsøger at undersøge, hvordan verden *rent faktisk* ser ud. Nej, vi er interesserede i forskere med ideer, meninger og visioner. Dem med de svingende budskaber. Det er dem, der bliver kendte. Det kan godt være, at de også ved noget, men det er ikke deres i streng forstand objektive og videnskabelige viden, som giver dem magt. Det er deres ideer og visioner.

markante forskere. Forskere, hvis synspunkter og meninger på afgørende vis er med til at skabe vores billede af samtiden og dermed påvirke vores holdninger. Forskere, som enten bliver brugt som kilder i medierne, eller som af egen drift står frem og forsøger at præge de samfundsmæssige beslutninger.

Det er imidlertid interessant, siger Erik Albæk, at det sjældent er disse eksperter faglige viden og indsigt, som giver dem deres magtfulde position og stærke gennemslagskraft.

»Det er sjældent empirikerne, som går hen og bliver kendte og elskede. Det virker tilsyneladende for kedeligt, trivielt og lever-postegsagtigt, når samfundsforskere forsøger at undersøge, hvordan verden *rent faktisk* ser ud. Nej, vi er interesserede i forskere med ideer, meninger og visioner. Dem med de svingende budskaber. Det er dem, der bliver kendte. Det kan godt være, at de også ved noget, men det er ikke deres i streng forstand objektive og videnskabelige viden, som giver dem magt. Det er deres ideer og visioner«.

Det leder tankerne i retning af klassiske intellektuelle som Jean-Paul Sartre, Bertrand Russell, Georg Brandes, Michel Foucault, Pierre Bourdieu, Hartvig Frisch og Villy Sørensen – intellektuelle, der brugte deres viden til at revse, retvise og udvikle samfundet.

Erik Albæk siger:

»Den klassiske intellektuelle tilhører en uddøende race. Det virker, som om der ikke rigtig er noget at kæmpe for for tiden. En undtagelse er den engelske sociolog Anthony Giddens, der har koblet sig og sin forskning til et politisk projekt, nemlig Tony Blairs forsøg på at reformere det engelske Labour, men det er også det eneste eksempel, jeg kan komme på. Problemet er, tror jeg, at vi mangler visioner. I dag bruges alle politiske kræfter på at administrere velfærdssamfundet, og det er ikke et projekt, som de intellektuelle vil spændes for. Men omvendt er der ingen projekter, som rækker ud over velfærdsstaten. Derfor er der i øjeblikket større efterspørgsel efter eksperter end efter intellektuelle«, siger Erik Albæk. ●

FOTO: BAWPER MORTEN ABRAHAMSEN

